

Діалогічний підхід у полікультурній освіті

Філософський зміст феномена полікультурної освіти розкривається через такі категорії філософії культури, як «культурний монізм» і «культурний плюралізм». В єдності та розмаїтті відбивається буття культури. Процес осмислення світу культури як єдиного і різноманітного ставить складне завдання, оскільки для його вирішення необхідний особливий діалогічний спосіб мислення.

Діалог - універсальний, всеохоплюючий спосіб існування культури й людини в культурі [5], загальне визначення неподільних основ мислення [2].

Необхідно відмітити, що з давніх часів розвивалася ідея діалогу. Так, ідеєю єдності культур і народів, макро- й мікрокосмосу наповнені стародавні індійські тексти. Давньогрецькі філософи (Сократ, Платон, Аристотель та ін.) розробляли проблеми діалогу. Вони створювали діалоговий простір на основі духовної культури. Духовна культура, в свою чергу, базувалася на визнанні загальнолюдських принципів, свободи і цінності особистості, на прийнятті різноманітних думок та рівноправності точок зору.

У добу Середньовіччя діалог використовувався переважно в моральних цілях. В епоху Відродження швидкими темпами формувалася новий тип свідомості. З доби Нового часу багато теоретиків (Д. Юм, Т. Гоббс, Б. Спіноза, І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг та ін.) цікавилися проблемами діалогу, торкалися питань суб'єктних і міжсуб'єктних відносин. Російські філософи (М. Данилевський, М. Бердяєв, С. Франко) цікавилися проблемами ціннісних підстав міжсуб'єктних комунікацій. В їхніх працях викладені роздуми про загальнолюдські цінності, якості, норми людської поведінки і спілкування. В своїх працях філософи розглядали особливості духовних, етичних аспектів феномену спілкування.

У ХХ ст. почав відбуватися поворот від філософії свідомості до філософії комунікації. Так, було розроблено вчення Е. Гуссерля про інтерсуб'єктивність, М. Бубера «діалогіку», К. Ясперса «екзистенціальну комунікацію», О. Больнова вчення про «зустріч», Ю. Габермаса «дискурс» [1].

Діалог є основним принципом життєдіяльності культур. Одна культура істотно потребує від іншої. Л. Бахтін писав, що при діалозі культур відбувається постійний діалог між культурами, при цьому кожна культура збагачується. Вони не змішуються, кожна культура зберігає свою цілісність і єдність [1].

У контексті полікультурної освіти відбувається діалогічна зустріч рідної культури та «іншої». При цьому виникає питання: які культури мають на увазі: минулого, сьогодення, майбутнього? Для нас велике значення має трактування культури Л. Бахтіним. Науковець представляв культуру як смислові прошарки. Перший прошарок науковець бачив як поєднання минулого з попередніми культурними епохами. Другий прошарок учений

розглядав як вираз поточного моменту, при цьому містить смислову актуальність культури у вузькому значенні цього слова. Третій прошарок культури Л. Бахтін розумів як відкритий у майбутнє. У полікультурній освіті ми поєднуємо культури минулого, сьогодення і майбутнього. Ці культури можна зрозуміти лише в єдності та спадкоємності. Сприяє осмисленню сучасної полікультурної освіти підхід В. Біблера, який трактував культуру як цілісну людську діяльність. Учений переконував, що в міжлюдських відношеннях розвивається культура [2]. Вчений спробував осмислити культуру в рамках парадигми постмодерну і дав розуміння об'єктивного базису діалогічності.

У контексті діалогового підходу А. Шафрікова розглядає полікультурну освіту як «сучасну тенденцію світового процесу, яка стверджує ідею про те, що в основі світової цивілізації лежить безліч незалежних самостійних обставин» [8]. Науковець переконує, що освіта, яка спирається на полікультурність, спрямована на збереження і розвиток усього різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, які базуються в даному суспільстві на принципах діалогу та взаємодії різних культур. Полікультурну освіту вона розглядає в міжнародному та міжнаціональному контексті як взаємозв'язок різних культурних середовищ у сферах освіти [8].

До діалогового підходу належить діяльнісна концепція полікультурної освіти О. Тарасова та Ю. Сорокіна. Науковці вважають, що лише у процесі діяльності засвоюється чужа культура. Г. Помрін визначає полікультурну освіту як педагогічну відповідь на реальність мультикультурного суспільства, як відкриту діялісно-орієнтовану концепцію, що сприймає всі суспільні зміни та інноваційні процеси. Науковець глибоко переконаний, що полікультурна освіта сприяє формуванню розуміння мирного вирішення конфліктів між різними культурами, вихованню поколінь у дусі миру [9]. Цієї ж думки дотримуються багато зарубіжних учених. Зокрема, М. Хоманн вдачає два основні напрями полікультурної освіти. Перший напрямок – це спільне вирішення конфліктів між різними культурами. Другий напрямок – збагачення рідної культури за рахунок діалогу з іншими культурами [4; 5; 6; 7; 8; 9].

Цінним, на нашу думку, є визначення полікультурної освіти Х. Томаса. Вчений переконаний, що при прагненні особистості до спілкування з представниками іншої культури, намаганні зрозуміти систему їх сприйняття, мислення, систему їх вчинків, тоді має місце полікультурна освіта. При пізнанні чужої культури відбувається аналіз системи власної культури [9]. До діалогічного підходу можна віднести також зарубіжну концепцію багаторакурсної освіти. Її автори Х. Гьопферт [4] та У. Шмідт [8] пропонують із метою подолання монокультурної орієнтації переглянути освітні програми шкіл і вищих навчальних закладів. На прикладі баварських шкільних освітніх програм з історії, суспільствознавства і релігії Х. Гьопферт показав, наскільки вони впливають на розвиток відкритості, формування інтересу до чужих культур, а також сприяє розвитку етно- і євроцентризму, нетерпимості та ворожості по відношенню до інших культур. У. Шмідт розглядає полікультурну освіту в загальному контексті теорії освіти. При цьому науковець пропонує

поєднувати цей підхід із культурно-політичним та соціальним аналізом ситуації. Результатом його досліджень стала освітня програма «Міжкультурне навчання».

Завершити розгляд діалогового підходу до полікультурної освіти варто тезою Н. Лоського про світову культуру як синтез кращих досягнень національних культур різних народів: «Національна культура набирає популярність у всьому світі тільки тоді, коли цінності, розвинені в ній, стають досягненням всього людства. Культура миру, культура міжнаціонального спілкування – результати багатовікового розвитку загальнолюдської історії» [6].

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Бахтин Л.М. Два способа изучать культуру / Л.М. Бахтин // Вопросы философии. – 1986. – № 12. – С. 3–8.
- 2.Библер В.С. Культура. Диалог культур / В.С. Библер // Вопросы философии. – 1989. – № 6. – С. 33.
- 3.Библер В.С. Философско-психологические предложения. Школы диалога культур / В.С. Библер. – М., 1998.
- 4.Gopfert H.A. A uslanderfeindlichkeit durch Unterricht. Konzeptionen und Alternativen fur Geschichte, Sozialunde und Religion. – Dusseldorf, 1985.
- 5.Hohmann M., Reich, H.-H. Ein Europa fur Mehrheiten und Minderheiten. Diakussionen um interkulturelle Erziehung. Munsteru. – New York, 1989.
- 6.Kruger-Potratz M. Interkulturelle Padagogik. Studienbrief der Fernuniversitat Hagen, 1994.
- 7.Pommerin G. Migrantenliteratur und ihre Bedeutung fur die interkulturelle Erziehung. In: Zielsprache Deutsch. – H. 3. – S. 41.
- 8.Schmidt U. Interkulturelle Kommunikation und interkulturelles Lernen. In: Jahrbuch “Padagogik: Dritte Welt”. Kulturelle Identitat und Universalitat. – Frankfurt a. M, 1987.
- 9.Nthomas H. Interkultureles Lernen im Schuleraustausch. – Saarbruckenu. Fort Lauderdale. – Berlin, 1988.